

TADŻYKISTAN

1. Podstawowe informacje

powierzchnia:	142 tys. km ²
ludność:	9 mln osób
podział administracyjny	Gorno-Badachszański Obwód Autonomiczny, 2 obwody (Sogdyjski, Chatłoński), 13 rejonów o znaczeniu republikańskim
stolica	Duszanbe
ustrój polityczny	republika prezydencka
waluta	somoni (TJS)
język urzędowy	Tadżycki (państwowy), rosyjski (język komunikacji międzynarodowościowej)
skład etniczny	Tadżycy (85%), Uzbegy (12%), Kirgizi (2%)
religia	islam (97%)
głowa państwa (prezydent):	Emomali Rahmon (od 6.11.1994 r.)
premier	Kohir Rusulzoda (od 13.04.2014 r.)
minister rozwoju gospodarczego i handlu	Niematullo Chikmatullozoda
minister przemysłu i nowych technologii	Zarobiddin Fajzullozoda
minister energetyki i zasobów wodnych	Usmonali Usmonzoda
minister spraw zagranicznych	Sirodżidin Muhriddin
ambasador Tadżykistanu w Polsce z siedzibą w Berlinie	Gayratscho Sohibnazar Qanoatsho
ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Tadżykistanie z siedzibą w Taszkencie	Piotr Iwaszkiewicz
najbliższe wybory prezydenckie	2020 r.
najbliższe wybory parlamentarne	2020 r.

2. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019 (oceny)
PKB (w mld USD) ¹	7,9	7,0	7,1	7,5	7,7
PKB (wzrost % r/e) ¹	+6,0	+6,9	+7,1	+7,0	+5,0/+7,5 ²
PKB per capita (USD) ¹	919	796	801	826	828
Inflacja (w %)	12,8 ¹	6,1 ²	6,7 ²	5,4 ²	8 ²
Eksport (w mln USD) ³	897,6	899,3	983,8	1.073,9	b/d
Import (w mln USD) ³	3.419,4	3.031,5	2.774,4	3.144,3	b/d
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, napływ (w mln \$) ^{4,5}	454,0	241,6	185,8	220,0	b/d

Źródło: 1-MFW, 2-statystyka Tadżykistanu, 3-International Trade Centre, 4-Knoema, 5-wg danych statystyki Tadżykistanu napływ BIZ wynosił: 2016 r. 434,2 mln USD, 2017 r. 354,5 mln USD, 2018 r. 326,0 mln USD.

3. Informacje ogólne, sytuacja i polityka gospodarcza

Tadżykistan jest republiką prezydencką. Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych na 7-letnią kadencję. Od 16 listopada 1994 r. prezydentem jest Emomali Rahmon.

Organem władzy ustawodawczej jest dwuizbowy parlament – Zgromadzenie Najwyższe (Madżlisi Oli) – izba niższa, Zgromadzenie Reprezentantów (Madżlisi Namojandagon) składa się z 63 członków wybieranych na 5-letnią kadencję w głosowaniu powszechnym (według mieszanego większościowo-proporcjonalnego systemu), natomiast izba wyższa, Zgromadzenie Narodowe (Madżlisi Mili) składa się z 33 członków wybieranych przez regionalne zgromadzenia deputowanych i reprezentujących poszczególne regiony (8 mianuje prezydent).

Władzę wykonawczą sprawuje rząd – jest formowany dekretem prezydenta za zgodą Zgromadzenia Najwyższego.

Członkostwo w ważniejszych ugrupowaniach międzynarodowych i regionalnych: ONZ, WNP, OBWE, MFW, BŚ, Centralnoazjatycka Wspólnota Gospodarcza (członkowie: Kirgizja, Kazachstan, Tadżykistan, Uzbekistan), Szanghajska Organizacja Współpracy (członkowie: Kirgizja, Kazachstan, Rosja, Chiny, Tadżykistan, Uzbekistan).

Tadżykistan jest członkiem WTO (od 2.03.2013 r.).

Tadżykistan posiada relatywnie bogate **zasoby** (w tym srebro – oceny na ponad 10% zasobów światowych, antymon - największe po Chinach zasoby w Azji, rtęć, uran, złoto, cynk, ołów, molibden, wolfram, węgiel), jednak ich wydobycie jest utrudnione m.in. z uwagi na przewagę gór w tym kraju. Wydobywa się głównie węgiel, srebro i złoto.

Tadżykistan posiada wysoki **potencjał hydroenergetyczny** (górskie rzeki), wykorzystywany jak dotychczas w niezbyt znaczącej skali.

Według danych statystyki Tadżykistanu, w latach 2016 – 2018 występował **wzrost PKB** o ok. +7%. Oceny rozwoju gospodarczego Tadżykistanu na 2019 r. wskazują na utrzymanie dynamiki wzrostu PKB na poziomie od +5% (MFW) do +7,5% (oficjalne oceny Tadżykistanu).

W Tadżykistanie przeważa **rolnictwo**, w szczególności uprawa bawełny (ok. 25% PKB i największy udział w zatrudnieniu ludności).

Z kolei w **przemysle** (ok. 15% PKB) przeważa przemysł wydobywczy i wstępnego wzbogacania rud oraz energetyka, w tym wodna. Największym przedsiębiorstwem jest Tadżykistańska Kompania Aluminiowa TALKO z hutą aluminium w Tursunzade.

Występuje znaczący deficyt w **handlu zagranicznym** Tadżykistanu (w 2018 r. ponad -2 mld USD).

Eksport towarowy Tadżykistanu wzrastał w latach 2016 (+0,9%) i 2017 (+33,5%); natomiast spadł w 2018r. -10,4% (1.074 mln USD). Tadżykistan eksportuje (2018) przede wszystkim rudy (ok. 37%) oraz bawełnę (ok. 19%) i aluminium (ok. 19%). Odbiorcami tadżykistańskich towarów w 2018 r. były m.in. Kazachstan (28%), Turcja (26%), Uzbekistan (14%).

Import towarowy Tadżykistanu spadał w latach 2016 (-11,8%) i 2017 (-8,6%); natomiast w 2018 r. wzrósł o +13,5% (3.150 mln USD). Tadżykistan importuje (2018) m.in. paliwa i produkty mineralne (ok.

18%), pojazdy oraz ich części i komponenty (ponad 9%), żeliwo i stal (ok. 9%), maszyny i urządzenia mechaniczne (ponad 8%), zboża (ok. 6%). Dostawcami towarów do Tadżykistanu w 2018 r. były m.in. Rosja (ponad 30%), Chiny (ok. 19%), Kazachstan (ok. 17%).

W I połowie 2019 r. największymi partnerami handlowymi Tadżykistanu (według obrotów) były: Rosja (23%), Kazachstan (20%), Chiny (14%), Turcja (9%), Uzbekistan (8%).

W latach 2016 i 2017 występował spadek napływu **bezpośrednich inwestycji zagranicznych** kierowanych do Tadżykistanu, natomiast w 2018 r. nastąpił ich wzrost. Najwięcej BIZ kierowanych jest do sektora wydobywczego, a największym inwestorem w ostatnich latach są Chiny (m.in. projekty poszukiwania i zagospodarowania złóż).

Ważne znaczenie dla gospodarki Tadżykistanu mają transfery dokonywane przez migrantów zarobkowych (głównie z Rosji, a także z Kazachstanu, Turcji, państw Zatoki Perskiej).

W grudniu 2019 r. wprowadzono obowiązek rejestrowania w Narodowym Centrum Procesingowym (jednostka Narodowego Banku Tadżykistanu) przekazów dla osób nie posiadających kont bankowych.

W rankingu **Doing Business 2020** Tadżykistan zajął 106 pozycję (w rankingu 2019 zajmował 126 pozycję). Relatywnie wysoka pozycja została osiągnięta w zakresie procedur kredytowych (11 poz.) i podejmowania biznesu (36 poz.); natomiast odległe pozycje objęły dostęp do elektryczności (173 poz.), rozwiązywanie problemów niewypłacalności (153 poz.) procedury w handlu zagranicznym (141 poz.), system podatkowy (139 poz.), pozwolenia budowlane (137 poz.), ochronę inwestorów mniejszościowych (128 poz.).

4. Wymiana handlowa z Polską

Wymiana handlowa Polski i Tadżykistanu w latach 2013-2019

	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r
Eksport	15,6	-26,6%	18,9	+21,2%	11,1	-41,1%	9,9	-10,8%	10,8	+8,6%	19,2	+78,4%	17,1	-11,1%
Import	0,4	+0,7%	1,0	+182,7	1,0	-1,4%	0,3	-71,0%	0,8	+196,3%	0,7	-17,2%	0,9	+21,2%
Obroty	16,0	-26,1%	19,9	+24,7%	12,1	-39,1%	10,2	-15,7%	11,6	+13,9%	19,9	+71,5%	18,0	-10,0%
Saldo	+15,2		+17,9		+10,1		+9,6		+10,0		+18,5		+16,2	

Źródło: GUS, dane w mln USD, 2019 r. dane wstępne

W 2018 r. obroty handlowe Polski z Tadżykistanem wzrosły o +71,5% (19,9 mln USD), w tym polski eksport zwiększył się o 78,4% (19,2 mln USD), a polski import spadł -17,2% (0,7 mln USD).

W 2019 r. (według danych wstępnych) polsko-tadżykistańska wymiana handlowa spadła o -10% (18,0 mln USD), w tym polski eksport obniżył się o -11,1% (17,1 mln USD), a polski import wzrósł o +21,1% (0,9 mln USD).

Podstawowe tendencje w polskim eksporcie do Tadżykistanu w 2019 r. (dane wstępne):

- wzrost eksportu w grupie maszyn i urządzeń o +3,7% (49,3% eksportu) m.in. w rezultacie wzrostu polskich dostaw urządzeń do napędniania, zamykania, etykietowania butelek, pojazdów samowyladowczych, urządzeń do przetwarzania mięsa, maszyn do sortowania substancji mineralnych, części silników, pojazdów do przewozu 10 i więcej osób. Jednocześnie zmniejszył się

polski eksport części i komponentów do urządzeń załadowczo/rozładowczych, kart elektronicznych, filtrów oleju;

- spadek eksportu artykułów rolno – spożywczych o -10% (15,4% eksportu) m.in. w rezultacie spadku polskich dostaw cukru, wyrobów piekarniczych, proszków do pieczenia, kiełbas. Jednocześnie zwiększył się polski eksport artykułów szkółkarskich i przetworów ziemniaka (mrożonych);
- spadek eksportu wyrobów przemysłu chemicznego o -21,1% (10,3% eksportu) m.in. w rezultacie spadku polskich dostaw dezodorantów oraz pasów/taśm przenośnikowych;
- wśród pozostałych pozycji polskiego eksportu do Tadżykistanu w 2019 r. wzrosły dostawy m.in. kaset i szkatułek oraz drzwi drewnianych, natomiast spadły dostawy wyrobów walcowanych i odzieży używanej.

Wysokie tempo wzrostu polskiego eksportu do Tadżykistanu w 2019 r. dotyczyło m.in. dostaw urządzeń do napełniania, zamykania, etykietowania butelek, artykułów szkółkarskich, przetworów ziemniaka (mrożonych).

W 2019 polski import z Tadżykistanu zwiększył się o **+21,2% (0,9 mln USD)**. Największymi pozycjami w dostawach z Tadżykistanu są wyroby przemysłu lekkiego (51,4%), w tym głównie tkaniny bawełniane, których dostawy w 2019 r. uległy zmniejszeniu, a także artykuły rolno – spożywcze (43,3%), w tym głównie owoce suszone, których dostawy wzrosły w 2019 r.

5. Współpraca inwestycyjno-kapitałowa

Polsko – Tadżykistańska współpraca inwestycyjna jest nieznaczająca.

Według stanu na 2018 r. polskie inwestycje w Tadżykistanie kształtowały się na poziomie poniżej 1 mln USD (BIZ nieznaczące). Realizowane i planowane polskie projekty obejmują m.in. energetykę odnawialną, przetwórstwo kopalin i produkcję budowlaną, przetwórstwo spożywcze, produkcję tekstylną, produkcję medyczną.

Inwestycje Tadżykistanu w Polsce według stanu na koniec 2018 r. były nieznaczające (brak BIZ).

6. Dostęp do rynku

A) Ramy prawno-traktatowe współpracy gospodarczej

Do umów regulujących polsko-tadżykistańską współpracę gospodarczą należą między innymi:

- Porozumienie o Partnerstwie i Współpracy ustanawiające partnerstwo pomiędzy Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Tadżycką, z drugiej strony (PCA), podpisane 11 października 2004 r. w Luksemburgu, które weszło w życie z dniem 1 stycznia 2010 r.,
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Tadżykistanu o współpracy gospodarczej, sporządzona w Duszanbe 3 listopada 2009 r., która weszła w życie 21 kwietnia 2010 roku (MP z 2010 r. nr 61 poz. 793),
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Tadżykistanu w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, sporządzona w Warszawie, dnia 27 maja 2003 r., która weszła w życie 24 czerwca 2004 roku (Dz. U. z 2005 r. Nr 12, poz. 92),

- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Tadżykistanu o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości, sporządzona w Warszawie, dnia 27 maja 2003 r., która weszła w życie 2 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 211, poz. 2141),
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Tadżykistanu o współpracy w dziedzinie turystyki sporządzona w Warszawie 6.11.2012 r. (weszła w życie 25.07.2013 r.),
- Memorandum o porozumieniu i współpracy pomiędzy Polską Agencją Inwestycji Zagranicznych i Ministerstwem Gospodarki Republiki Tadżykistanu (2002 r.),
- Porozumienie o współpracy pomiędzy Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) a Izbą Przemysłowo-Handlową Republiki Tadżykistanu (podpisane 26 października 2010 r.),
- Memorandum o współpracy między Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIIIZ) i Państwowym Komitetem ds. Inwestycji i Zarządzania Mieniem Państwowym Republiki Tadżykistanu (podpisane 27 października 2011 r.),
- Porozumienie o współpracy między Krajową Izbą Gospodarczą i Izbą Przemysłowo-Handlową Republiki Tadżykistanu (podpisane 6 czerwca 2014 r.).

B. Warunki dostępu do rynku

Władze Tadżykistanu ukierunkowują działania m.in. na rzecz przyciągania inwestycji zagranicznych.

Konkretne **projekty inwestycyjne do realizacji w Tadżykistanie** w podziale na branże/sektory oraz regiony dostępne są na stronie internetowej Państwowego Komitetu ds. Inwestycji i Zarządzania Majątkiem Państwowym Republiki Tadżykistanu (<http://tajinvest.tj>).

W Tadżykistanie utworzono **4 wolne strefy ekonomiczne** (www.fez.tj) : WSE „Sugd” w Chodźencie (26 rezydentów), WSE „Piandż” (6 rezydentów), WSE „Dangara” (15 rezydentów) i WSE „Iszkoszim”, które oferują inwestorom preferencyjne warunki funkcjonowania.

W Tadżykistanie funkcjonuje **system umożliwiający uzyskanie szeregu ulg podatkowych i celnych** m.in. w odniesieniu do przetwórstwa bawełny, skór, wełny, jedwabiu, produkcji pasz, budowy hydroelektrowni, nowo tworzonych przedsiębiorstw, eksportu rud i metali (w tym szlachetnych, aluminium i in.), wwozu techniki rolniczej, wwozu wyposażenia produkcyjno – technologicznego, farmacji i urządzeń medycznych, towarów dla budownictwa, działalności związanej z obrotem wwożonej pszenicy, a także w ramach umów o podziale produkcji oraz wolnych stref ekonomicznych.

Ponadto w Tadżykistanie:

- wprowadzono moratorium na kontrole przedsiębiorstw produkcyjnych (2018-2020);
- istnieje możliwość pozyskania grantów państwowych i środków finansowych na innowacje oraz preferencyjnych kredytów;
- funkcjonuje uproszczony tryb licencjonowania w ramach umów o podziale produkcji;
- istnieje możliwość uzyskania dodatkowych kwot na zatrudnienie obcokrajowców;
- istnieje możliwość pozyskania subsydiów dla osób prawnych i fizycznych prowadzących działalność w sektorze rolno – przemysłowym;
- istnieje możliwość uzyskania ulg w ramach działalności na rynku papierów wartościowych;
- stosowana jest „0” stawka celna na wwóz towarów z EAUG i Ukrainy;
- istnieje możliwość zwolnienia z ceł i VAT na wwóz techniki i materiałów budowlanych dla obiektów turystycznych;
- dochody z działalności turystycznej zwolnione są z podatku od zysku na okres 5 lat.

Tadżykistan jest członkiem WTO, co jest czynnikiem stabilizującym warunki handlu.

Przepisy dotyczące importu/eksportu poszczególnych towarów, a także stosowania procedur celnych w Tadżykistanie, jak i inne informacje handlowe dostępne są na Portalu Handlowym Tadżykistanu: <https://tajtrade.tj/?l=en>.

Wśród problemów/barier występujących w relacjach z Tadżykistanem, polscy przedsiębiorcy wskazują m.in. na określone ograniczenia w dostępie niektórych artykułów rolno-spożywczych (zwierzęcych i roślinnych) do rynku tadżykistańskiego; procedury certyfikacji oraz uzyskiwania wymaganych pozwoleń i koncesji; preferencje dla podmiotów krajowych stosowane w przetargach.

Tadżykistan podejmuje działania na rzecz zwiększenia atrakcyjności turystycznej kraju. Obecnie obywatele 81 państw, w tym Polski, mogą uzyskać wizę na lotnisku – w tym celu wymagane jest wypełnienie odpowiedniej ankiety na stronie MSZ Tadżykistanu (z opłatą 5 USD) i otrzymanie potwierdzenia (procedura trwa do 5 dni), które jest podstawą uzyskania wizy (płatnej) na lotnisku. W przypadku wjazdu do Tadżykistanu przez drogowe przejście graniczne niezbędne jest uzyskanie wizy (płatnej) elektronicznej – www.evisa.tj.

7. Działania na rzecz rozwoju dwustronnej współpracy gospodarczej

Powołana na mocy Umowy o współpracy gospodarczej z 3 listopada 2009 r. **Polsko-Tadżykistańska Międzyrządowa Komisja ds. Współpracy Gospodarczej** odbyła dotychczas 5 posiedzeń.

Ostatnie V posiedzenie Komisji odbyło się 10 października 2017 r. w Warszawie – głównie tematy wsparcia eksperckiego (rozwój biznesu, regulacje finansowe, rolnictwo, efektywność energetyczna i in.).

W ramach polsko-tadżykistańskiej współpracy handlowo-gospodarczej istnieje możliwość korzystania z produktów oferowanych w ramach polskiego programu rządowego „Finansowe wsparcie eksportu” realizowanego przez Korporację Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych i Bank Gospodarstwa Krajowego.

Polska realizowała w Tadżykistanie projekty pomocy rozwojowej, w tym ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości, w szczególności w sektorze MŚP; aktywizację zawodową kobiet; rozwój obszarów wiejskich; wsparcie infrastruktury oraz gospodarki wodnej, a także programy edukacyjne i stypendialne podnoszące kwalifikacje zawodowe.

8. Perspektywiczne sektory i możliwości współpracy

Podejmując współpracę na rynku Tadżykistanu zasadne jest uwzględnienie **priorytetów inwestycyjnych** tego kraju, które obejmują:

- sektor energetyczny, w szczególności hydroenergetykę,
- rolnictwo oraz przetwórstwo spożywcze (m.in. bawełna, przetwórstwo owoców, hodowla pszczoł, rybołówstwo, hodowla zwierząt),
- sektor wydobywczy (m.in. węglowy, metale szlachetne, metale kolorowe, sektor naftowy i in.),
- infrastrukturę transportowo-logistyczną,
- turystykę i infrastrukturę turystyczną.

Uwzględniając w/w priorytety oraz opinie polskich przedsiębiorców, można wskazać następujące **wybrane perspektywiczne projekty inwestycyjne i towary w eksporcie do Tadżykistanu**:

- sektor rolnictwa i przetwórstwa spożywczego (dostawy techniki/urządzeń, towarów i materiału szkolarskiego, projekty pod kątem dostaw nie tylko na rynek Tadżykistanu, ale także do państw sąsiedzkich; przetwórstwo owoców; przechowywalnictwo i in.),

- przemysł lekki (m.in. przetwórstwo bawełny, wełny, skór),
- współpraca w zakresie systemów/urządzeń nawadniania,
- energetyka, w tym OZE, hydroelektrownie (dostawy urządzeń i usług dla budowy i modernizacji elektrowni; dostawy liczników energii elektrycznej),
- usługi i materiały budowlane (w tym pod kątem programu rozbudowy i modernizacji dróg w Tadżykistanie i in. programów),
- zagospodarowanie (i przetwórstwo) złóż surowców, w tym energetycznych (badania geologiczne, technologie, technika), metali i in.,
- farmacja i sprzęt medyczny (eksport, projekty w Tadżykistanie),
- sektor transportowy (części i komponenty do taboru kolejowego, samochodów ciężarowych i osobowych; współpraca w produkcji/dostawach znaków drogowych),
- przemysł węglowy; dostawy maszyn i urządzeń górniczych.

Wśród potencjalnych dziedzin **współpracy eksperckiej** w zakresie wymiany doświadczeń i dobrych praktyk można wymienić m.in.:

- udział ekspertów z Tadżykistanu w Kursach Klasyfikacji Bawełny,
- sektor finansowy (banki centralne, funkcjonowanie banków i in.),
- sektor rolny,
- sektor transportowy (koleje, system kontroli przewozów drogowych, logistyka),
- efektywność energetyczna i oszczędzanie energii.

9. Placówki dyplomatyczne

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Tadżykistanie z siedzibą w Taszkencie (Uzbekistan)

ul. Firdavsiy 66, 100084 Taszkent

tel. (+998 71) 120 86 50

fax (+998 71) 120 86 51

e-mail: taszkent.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.taszkent.msz.gov.pl

Ambasada Republiki Tadżykistanu w Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Berlinie

Perleberger Strasse 43, 10559 Berlin

tel.: + 49 30 3479300

fax: + 49 30 34793029

e-mail: info@botschaft-tadschikistan.de